

INTERVIEW RUTGER BREGMAN

Rutger Bregman: 'Laten we wat minder praten over plastic rietjes, en wat meer over wat je met je centen doet'

Rutger Bregman: 'Mijn ervaring is dat er op plekken als de Zuidas veel mensen rondlopen met een gat in hun ziel.' Beeld Sanja Marusic

De nieuwe missie van schrijver Rutger Bregman heet morele ambitie. Concreet: mensen die in eigen ogen hun talent verspillen, helpen om het goede te doen. Maar wie denkt Rutger Bregman eigenlijk wel niet dat-ie is, om anderen te vertellen wat ze met hun leven moeten?

Marieke de Ruiter en **Jonathan Witteman** 16 maart 2024, 05:00

hem níét doen: de Amsterdamse Zuidas, het kloppend hart van het Nederlandse bedrijfsleven.

Advertentie

En dat is geen toeval. Vanuit het WTC-gebouw wil Rutger Bregman (35) de duurbetaalde advocaten, bankiers en strategieconsultants uit hun wolkenkrabbers lokken en omkneden tot revolutionairen. Want in de ogen van de schrijver van bestseller *De meeste mensen deugen* (2019) zijn deze slippendragers van het grootkapitaal hard op weg hun leven te vergooien.

Terwijl ze zich ook door Bregman zouden kunnen laten rekruteren om de tabaksindustrie naar de verdoemenis te procederen, of belastingontwijking uit te roeien, of de transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten aan te jagen. ‘Bot gezegd willen we deze mensen uit hun bullshitbaan kopen’, glimlacht hij.

Dat is waar zijn nieuwe School of Moral Ambition om draait: mensen die in eigen ogen hun talent verspillen aan nutteloze of zelfs schadelijke banen, helpen het goede te doen. Want waar veel progressievelingen de wereld denken te kunnen redden door een zo klein mogelijke CO₂-voetafdruk na te streven – ‘Niet vliegen. Geen vlees. Geen kinderen. En vooral geen plastic rietje!’, schertst Bregman – vergeten ze datgene waarmee ze de diepste sporen kunnen achterlaten in de geschiedenis: met hun tienduizend werkdagen.

Met zijn School of Moral Ambition hoopt Bregman mensen te helpen die dagen zo wijs mogelijk te besteden. Daarvoor stelt hij stipendia beschikbaar, zodat idealisten terwijl ze de wereld redden niet zonder gas, water, licht of onderdak komen te zitten.

De lancering van zijn stichting valt samen met de publicatie van *Morele ambitie*, een zelfhulpboek doorspekt met de levenslessen van verzetshelden, abolitionisten en andere wereldverbeteraars. De opbrengsten van het boek gaan naar zijn stichting, evenals de honoraria van zijn lezingen. Die honoraria doneert hij – in tegenstelling tot wat sommige berichten op sociale media over Bregmans vermeende salonsocialisme afgelopen dagen suggereerden – al sinds 2019 aan goede doelen.

De Houtense schrijver biedt de lezers van *Morele ambitie* bij voorbaat excuses aan. ‘Want ik denk dat het een boek is waarvan best wat mensen zullen denken: had ik het maar niet gelezen. Want nu zit het in m’n hoofd en krijg ik het er niet meer uit.’

Advertentie

Eerst namen en rugnummers: welke beroepsgroepen ‘vergooien’ in uw woorden hun leven, of ‘verzieken’ zelfs de maatschappij?

‘Er zijn natuurlijk duidelijke voorbeelden van topadvocaten die frauderende bankiers verdedigen, of Russische oligarchen lang de hand boven het hoofd hielden. Of neem de tabaksindustrie, die het dodelijkste product in de geschiedenis van de menselijke beschaving heeft ontwikkeld, de sigaret. Hier werken mensen die hun talent inzetten om anderen ziek en dood te maken.

‘Maar ik denk dat je veel meer voorbeelden hebt van mensen die werk doen dat de wereld niet zozeer slechter maakt, maar ook niet heel veel positieve impact heeft. De economen Robert Dur en Max van Lent hebben onderzoek gedaan naar wat de antropoloog David Graeber ooit ‘bullshit jobs’ noemde. 8 procent van de beroepsbevolking zegt over zichzelf: mijn werk voegt niks toe, en nog eens 17 procent twijfelt aan het maatschappelijke nut van de eigen baan. Binnen deze groep, een kwart van de beroepsbevolking, zie je vooral de usual suspects, zoals marketeers, managers, bankiers.

‘Mijn ervaring is dat er op plekken als de Zuidas veel mensen rondlopen met een gat in hun ziel. Die ook *de Volkskrant* lezen en *Buitenhof* kijken en denken: waar gaat het naartoe met deze wereld? Er is nogal wat aan de hand immers – de opmars van radicaal-rechts, temperatuurrecord na temperatuurrecord. En als je dan elke keer weer ’s ochtends achter je computer kruipt om niet zo heel erg noodzakelijke dingen te verkopen aan mensen die jouw dingen niet zo heel erg nodig hebben, ga je je heus afvragen: was dit ooit mijn droom toen ik nog een jonge student was?’

Advertentie

Wat moeten lezers volgens u concreet doen zodra ze uw boek uit hebben?

‘Sommige mensen kunnen een spectaculaire carrièrestap maken. Als je bijvoorbeeld partner bent in een advocatenkantoor op de Zuidas en je bent financieel onafhankelijk, zou ik onmiddellijk je baan opzeggen of een sabbatical nemen. En dan voor jezelf heel goed in kaart brengen: wat zijn mijn talenten en hoe kan ik het grootste verschil maken?

‘Voor veel andere mensen ligt de oplossing misschien eerder in *intrapreneurship*, dus ondernemerschap binnen je bedrijf. Stel: je

ceo van je bedrijf eens: wat doen we eigenlijk met al die winst? Waarom gaat er zo veel naar aandeelhouders? Kunnen we niet een fors percentage opzijzetten voor een hoger doel?

‘Een cruciale les die ik leerde tijdens het schrijven van dit boek was dat we niet het goede doen omdat we goede mensen zijn. Het is juist andersom. Begin maar gewoon het goede te doen, en dan word je een goed mens.’

Wat houdt mensen tegen?

‘Ik denk dat mensen cynisch worden, dat ze denken: zo zit de wereld nou eenmaal in elkaar. En cynisme is denk ik ook een ander woord voor luiheid. Een reden om niet in actie te hoeven komen, want de wereld is toch wel rot. Je kunt je dan terugtrekken in jezelf en denken: ik regel het nog goed voor mezelf en mijn gezin, ik koop nog dat tweede vakantiehuisje en die extra auto. Dan heb ik dat in ieder geval goed gedaan in mijn kleine hoekje van de wereld.’

Dus zelfs mensen met eliteberoepen hebben het gevoel dat zij geen invloed hebben?

‘Soms wel. Deze mensen denken: ik profiteer van een economisch systeem, maar ik kan dat systeem niet veranderen. Ik denk ook dat het te maken heeft met een verkeerde definitie van succes. Als je deze mensen ten diepste vraagt: waarom zit je in een van deze torens? Dan is het niet het geld, dan is het omdat de andere beste mensen, die de hoogste cijfers behaalden op de universiteit, ook hiernaartoe gingen. Ze wilden de grootste intellectuele uitdaging. En het is ook een enorme intellectuele uitdaging om de tabaksindustrie te verdedigen tegen de gezondheidsautoriteiten, daar moet je echt een slimme jurist voor zijn.

‘Het doel van mijn boek is om de definitie van succes te veranderen. Ja, je kunt je even comfortabele als voorspelbare leven blijven leiden als strategieconsultant, bankier of ict’er. Je zult dan tijdens je carrière fors geld verdienen. En dan ga je dood, en word je meteen vergeten. Want je hebt precies gedaan wat iedereen al van

je verwachtte. Of je kunt ervoor kiezen om het verschil te gaan maken.'

Bregman richt zich met zijn moreel appèl niet tot alle Nederlanders. Loodgieters, fabrieksarbeiders, leraren en brandweerlieden kunnen opgelucht ademhalen: zij hoeven van Bregman niet hun carrière om te gooien om eindelijk eens iets nuttigs te betekenen voor de maatschappij.

'Zoals ik het zie, werkt grofweg de helft van Nederland al in essentiële beroepen. Bijvoorbeeld als vuilnisophaler, verpleegkundige of kapper. Als die mensen gaan staken, hebben we een groot probleem. Dit boek is vooral gericht op de andere helft van Nederland, op mensen die ondanks hun mooie cv denken: wat voeg ik uiteindelijk toe?'

Rutger Bregman: 'Ambitie is een gevaarlijk goedje. Van sommige mensen, zoals Poetin, had je liever gehad dat ze wat minder ambitieus waren.' Beeld Sanja Marusic

Eerst betoogde u dat de meeste mensen deugen, nu dat de meeste mensen moreel lui zijn. Wat is er veranderd?

~~'Daar lijkt een tegenstelling te zitten, maar naar mijn idee zijn het~~

maar de meeste mensen zijn geen morele pioniers, ze zijn geen helden. We willen er heel graag bij horen, niet apart staan. In *De meeste mensen deugen* geef ik daar een positieve draai aan. Ik zeg: wat mooi dat wij 's werelds best samenwerkende diersoort zijn, *hard-wired* om empathie te voelen met de mensen in onze kudde. Maar empathie voelen voor de 600 duizend mensen die jaarlijks sterven aan malaria, die je alleen kunt zien in een tabel van de Wereldgezondheidsorganisatie, is lastiger.

‘Daar heb je andere types voor nodig, die voorop durven lopen en die het ook echt ongemakkelijk weten te maken voor anderen. Onruststokers, zoals de mensen die de moed hebben om op de A12 te gaan zitten, of zoals advocaat Roger Cox, die zijn hele juridische carrière wijdt aan de strijd tegen klimaatverandering, bijvoorbeeld door met Milieudefensie te procederen tegen Shell.’

Hij is een schoolvoorbeeld van wat u beoogt.

‘Ja, al moet ik zeggen dat ik bijna denk dat hij te ver gaat. In een interview vertelde hij dat hij zijn kinderen nauwelijks heeft zien opgroeien. Ik geloof zelf in meer balans in je leven. Op vrijdagmiddag zit ik lekker blokkentorens te bouwen met mijn dochter en dan is dat mijn ambitie. Je kunt je hele privéleven laten verdringen, je alleen nog maar bezighouden met loodvergiftiging in Malawi. Maar ik wil ook een goede buurtbewoner, stadgenoot, en Nederlander zijn.’

Wie bepaalt wat een goede morele ambitie is?

‘Terechte vraag. Je zou kunnen zeggen dat een aantal schurken uit het verleden ook heel moreel ambitieus waren. Ambitie is een gevaarlijk goedje. Op zichzelf is het alleen rauwe energie. De vraag is waarvoor je het gebruikt. Van sommige mensen, zoals Poetin, had je liever gehad dat ze wat minder ambitieus waren.’

Zelfs Poetin probeert zich te rechtvaardigen in morele termen: hij spiegelt de Russen voor dat ze tegen het kwaad vechten, namelijk vermeende Oekraïense ‘neonazi’s’.

‘Dat geldt voor vrijwel alle grote schurken. Puur sadisme is

ik denk tegelijkertijd dat de meeste mensen het over bepaalde dingen eens kunnen zijn, ongeacht hun politieke opvattingen. Bijvoorbeeld dat we moeten strijden tegen mensenhandel, of tegen loodvergiftiging onder Afrikaanse kinderen.'

Kunnen morele ambities ook botsen? Boeren zijn in de ogen van sommige Nederlanders milieuvervuilers of zelfs dierenbeulen. Voor andere Nederlanders zijn het juist mensen die onder moeilijke omstandigheden elke dag eten op tafel helpen zetten. Over Extinction Rebellion-activisten oordelen mensen al even verschillend.

'Zeker, maar daarom hamer ik in mijn boek ook zo op het belang van coalities. Grote bewegingen zijn vaak coalities van mensen die het hartgrondig met elkaar oneens zijn. De abolitionisten kwamen in hun strijd tegen de slavernij bijvoorbeeld ook op voor witte matrozen op slavenschepen, van wie er velen stierven tijdens de reis.'

'Als ik nu eens een rare coalitie mag voorstellen: we hebben Europese dierenwelzijnswetgeving. Die wordt in Nederland strenger gehandhaafd dan in Oost-Europa. Dat is oneerlijke concurrentie voor Nederlandse boeren. Zouden boeren en dierenwelzijnsorganisaties niet samen naar de Europese Commissie kunnen stappen en zeggen: jullie moeten de boel strenger handhaven, want dit is oneerlijk?'

Bregman kreeg afgelopen weken 'honderden' kritische reacties op zijn pleidooi voor morele ambitie. Zo leidde zijn oproep in *Buitenhof*, dat rijke mensen beter granaten voor Oekraïne zouden kunnen kopen in plaats van dure kunstwerken, hier en daar tot opgetrokken wenkbrauwen. Ook zijn boodschap dat progressieven zich niet zo blind moeten staren op hun eigen voetafdruk, kon niet iedereen waarderen, vertelt hij.

'Een deel van deze mensen wil niet vliegen, geen vlees eten en geen plastic rietjes gebruiken, en soms zelfs geen kinderen meer krijgen.'

Alsof dat het hoogst haalbare is: dat je een voetafdruk van niks hebt. Dat je dus net zo goed niet had kunnen bestaan.'

'Begrijp me niet verkeerd: minder vliegen en geen vlees eten, dat zijn grote klappers. Maar heb nou niet de indruk dat dit jouw grote bijdrage is aan een betere wereld. Je hebt als geprivilegieerd mens in een rijk land twee grote hefboomen: één is je carrière, dat zijn die tienduizend werkdagen in je leven. De andere hefboom is je vermogen, de centen op je bank. We zijn veel rijker dan we denken. Met een modaal inkomen behoor je als Nederlander tot de rijkste 3 procent van de wereld. Veel lezers kunnen het zich veroorloven om 10 procent van hun inkomen te doneren aan goede doelen. Laten we wat minder praten over plastic rietjes, en wat meer over wat je met je centen doet.'

Deze vraag zult u komende tijd wellicht vaker krijgen: wie denkt Rutger Bregman eigenlijk wel niet dat-ie is, om anderen te vertellen wat ze met hun leven moeten?

'Ik ben maar gewoon een schrijver uit Houten, die vertelt over de inspirerende mensen over wie hij heeft gelezen. En ik heb ook ontdekt dat ik een aardige fondsenwerver ben (Bregman haalde al 2,5 miljoen euro op voor zijn stichting, *red.*). Ik heb nooit de pretentie gehad dat ik de man ben van de grote originele ideeën, die een of andere Nobelprijs verdient. Ik geef een naam aan maatschappelijke bewegingen die eigenlijk al aan de gang zijn. En als schrijver heb ik inmiddels een groot podium, waarmee ik op mijn eigen manier een steentje kan bijdragen aan een betere wereld.'

Hoe verklaart u dat u bij sommigen een allergische reactie oproept, omdat ze u prekerig vinden?

Lacht. 'Omdat ik een beetje prekerig ben? Ik had laatst een leuk gesprek met Adriaan Mol, de techmiljardair en oprichter van betaaldienst Mollie. Hij had gezegd dat-ie zich zo ergerde aan papieren bonnetjes, dat was in zijn ogen een probleem dat echt moest worden opgelost. Een beetje treurig, zei ik toen: dan ben je

bonnetjes. Iemand met Adriaans talent en kapitaal zou bergen kunnen verzetten, bijvoorbeeld in de strijd tegen loodvergiftiging of armoede.'

'Daarover raakten we toen in gesprek, en volgens mij was hij het uiteindelijk wel met me eens. Adriaan heeft daarna een aanbeveling voor mijn boek geschreven: 'Ook geschikt voor degenen onder ons die de neiging hebben om de kriebels te krijgen van moraalridders.'

'Ik heb geen pasklare sociologische of psychologische analyse over de vraag waarom mensen de kriebels krijgen van moraalridders. Blijkbaar hoort het er een beetje bij. Ik hoef ook niet door iedereen aardig gevonden te worden. Als we over vijf jaar kunnen vertellen dat we een hoop Nederlanders in beweging hebben weten te krijgen met onze stichting, dan kan ik er best mee leven dat ik af en toe vervelende berichten in mijn tijdlijn krijg.'

LEES OOK

Geselecteerd door de redactie

COLUMN TOBI LAKMAKER

Professioneel mansplainer Rutger Bregman heeft ons om onduidelijke redenen urenlang genegeerd

TV-RECENSIE ALEX MAZEREEUW

Rutger Bregman kwam in 'Buitenhof' weer eens met De Grote Oplossing Voor De Problemen Van Onze Tijd

OPINIE

Opinie: Knappe koppen, vergooi je talent niet met gelikte slideshows, maar toon je morele ambities

WIJ/ZIJ-MAATSCHAPPIJ

Waarom Nederlanders wel wat meer aan goede doelen mogen geven – ook als je maar een beetje kunt missen